

ВИЗВОЛЕННЯ РОГАНІ ВІД НІМЕЦЬКИХ ОКУПАНТІВ

У серпні 2019 року мешканці Харкова та області відзначили 76 -у річницю визволення області від німецьких завойовників в роки Другої світової війни. Всебічне вивчення народних зусиль відсічі агресії залишається актуальним завданням українознавства. Накопичений у літературі матеріал дає змогу вперше розглянути усі воєнні операції 1941–1943 рр., пов'язані з селищем Рогань. Історія боротьби і перемоги народів СРСР над ворогом висвітлена у десятках тисяч наукових книг і статей, мемуарній і документально-публіцистичній літературі. Сама кількість праць з історії Другої світової війни свідчить про невичерпність теми. Низка публікацій у періодичних засобах друкованої інформації розповідає про окремі епізоди воєнного лихоліття, ветеранів війни та шанобливе ставлення до їх подвигу [6; 7]. У спогадах командуючого Степовим фронтом маршала І. Конєва [2], його начальника штабу маршала М. Захарова [1] міститься аналіз Белгородсько-Харківської операції (3–23 серпня 1943 р.), яка завершилась остаточним визволенням Харківщини.

Метою статті є розгляд бойових дій 1943 р., які визначали долю села Рогань. Попередньо треба зауважити, що через близькість села до обласного центра, доля Рогані вирішувалася не в результаті окремих операцій на рівні батальйону чи полку, а у ході широкомасштабних бойових дій фронтового чи армійського рівня.

Визволення Рогані у серпні 1943 р. пов'язано з битвою на Орловсько-Курській дузі. Вирішальна для долі України і ходу Другої світової війни битва розпочалася на світанку 5 липня 1943 р. У ході тритижневих боїв радянські війська спочатку знекровили, а потім розгромили групу армій «Центр». Враховуючи помилки зимової кампанії, командування Червоної Армії вирішило зробити оперативну паузу перед наступом на Белгород і Харків. Двадцять третього липня о 22-й годині начальник штабу Степового фронту генерал М. В. Захаров передав наказ командуючого фронту: зупинити наступ, перейти до оборони на досягнутому рубежі та готуватися до нового наступу [4, с. 55]. Командуючий фронтом генерал І. С. Конєв так пізніше пояснював необхідність оперативної паузи: «Пауза з 23 липня по 3 серпня була необхідна для відновлення боєздатності з'єднань фронту, які у наступальних боях зазнали значних втрат, для вивчення характеру оборони ворога, який відступив на підготовлені рубежі, подолання яких вимагало чималих зусиль [2, с. 20–21].

Наступ Червоної армії на Белгородсько-Харківському напрямку почався ранком 3 серпня 1943 р. Після тригодинної артилерійської підготовки і масованих авіаударів в атаку рушили стрілецькі частини, а у середині дня почалися танкові атаки силами 1-ї та 5-ї гвардійських армій. Результатом скоординованих дій і мужності солдат і офіцерів ворожа тактична оборона була прорвана на глибину до 26 км. Розвиваючи наступ, війська Степового і Воронезького фронтів 5 серпня звільнили міста Орел та Белгород. У наступні

дні війська Воронежського фронту вийшли до опорних пунктів оборони ворога – Котельви та Охтирки, а війська Степового фронту наблизилися до зовнішнього оборонного кільця навколо Харкова. У боях за Харківщину радянські частини знову зустрілися на полі бою з танковим корпусом СС. Але якщо навесні він вступив у бої, прибувши із Західної Європи, і маючи достатньо танків, пального, вояків, то тепер німецькі танкові частини були значно послаблені поразкою на Курській дузі. Зранку 11 серпня 1943 р. 57-а армія генерала М. О. Гагена силами 4 стрілецьких дивізій та 3 танкових бригад почала наступ у напрямку Рогань–Кулиничі–Безлюдівка. Наступного дня у полосі наступу сталася ротація і через бойові порядки 52-ї стрілецької дивізії пройшли частини 48-ї гвардійської стрілецької дивізії (комдив – полковник Корчиков Г. І.) [5, с. 71]. Для виконання бойового завдання дивізія мала подолати два кільця ворожої оборони, визволити Рогань і Безлюдівку та вийти на околиці міста Харкова. У ході важких боїв з частинами 38-ї піхотної та 6-ї танкової дивізії вермахту гвардійці прорвали ворожу оборону і просунулися уперед на 12–15 км. П'ятнадцятого серпня 1943 р. частини дивізії звільнили залізничну станцію Рогань і радгоспи «12 лет РККА» й «Коммунист» [5, с. 72]. Важкі бої точилися у центрі Рогані, а також на південній околиці села, поблизу Козацького Яру. Як згадує ветеран війни, вчитель Роганської середньої школи №1 І. Черняк, ворог вдався до масованого удару літаків-бомбардувальників, але зупинити наступ не зміг [7]. Шістнадцятого серпня нову спробу ворожого контрнаступу було відбито силами 143-го полку 48-ї дивізії. У бою за Рогань проявив мужність боєць роти протитанкових рушниць М. Г. Єгоров, який особисто підбив один ворожий танк, дві автівки і одну самохідну гармату. Під час німецьких контратак 16 серпня винахідливістю відзначився капітан П. С. Симонов. Зрозумівши ворожу систему сигналізації за допомогою запуску ракет, капітан П. С. Симонов фальшивими сигналами ввів у оману німецьку авіацію, літаки якої скинули бомби на власні позиції [5, с. 73].

Таким чином, остаточне звільнення Рогані від німецької окупації коштувало життя близько 300 солдат і офіцерів. Їх братська могила у центрі селища дбайливо доглядається упродовж всього повоєнного часу [6]. На фронтах Великої Вітчизняної війни загинуло понад 500 мешканців с. Рогань, пам'ять про яких збережено у «Книзі пам'яті Харківського району» [3]. Через воєнне лихоліття сотні її мешканців зазнали голоду, втратили домівки, роботу. Але більшість з них не скорилася окупантам і завдяки звільненню Червоною Армією у серпні 1943 р. змогла повернутися до мирної праці, відновити промислові об'єкти, власні домівки.

Література

1. 1 Захаров М.В. Воины Степного фронта в боях за Харьков. // 23 августа 1943 года – один Великий день из истории Харькова. Х.: Изд-во НУА, 2013. С. 24 – 30.
2. 2 Конев И. С. Записки командующего фронтом 1943–1944. – М.: Наука, 1972. 368 с.
3. 3 Книга пам'яті України. Харківська область Харківський район. Харків: Обл. пошук.-вид. наук. редакція, 1997. 748 с.
4. 4 Манагаров И. М. В сражении за Харьков. Харків: Прапор, 1978. С.50–136.
5. 5 Трегубенко В. М. Рожденная в пламени. Боевой путь 48-ой гвардейской стрелковой дивизии. / В. М. Трегубенко, В. А. Кашиц. М.: Воениздат, 1984. 158 с.
6. 6 Цветкова В. Это надо живым. // Время. 2006, 13 мая. С. 3.
7. 7 Черняк І. Тривали бої жорстокі. // Трибуна трудящих. 2003, 11 травня. С. 2.